

Remonstrantse Gemeente Rotterdam
Zondag 12 maart 2023

Thema: God beschuldigd van diefstal

Welkom en aansteken van de kaars door lid van de kerkenraad

Orgelspel

(Gemeente gaat staan)

Aanvangslied 138: 1, 2 en 4

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat, het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer
Amen.

Antwoordlied Tot U, Heer, is ons hart gericht

(Gemeente gaat zitten)

Inleiding

Voor vandaag, gemeente, had u misschien gerekend op een prachtig muzikaal programma. Doretthe Janssens zou voor ons spelen. Een prachtig, pastoraal programma zou over ons uitgestort worden. Met daarbij ook als thema Psalm 23: de Heer is mijn herder.

Alleen: Doretthe bleek ziek te zijn. We hebben het programma dus uitgesteld tot een later moment, en wel zondag 27 augustus. Dan heeft u wat om naar uit te kijken.

Wat gaan we vandaag wel doen? Ik heb met een kring weer gelezen uit het boekje God onder de mensen van Toon Tellegen. En zo'n kring, is een prachtige manier om je voor te bereiden op een kerkdienst.

Zo sprak ik met de Kring Barendrecht over wat iedereen van Pasen vindt. Ik maakte aantekeningen, waarop iemand zei: 'hé, zijn wij nu jouw preek aan het schrijven?'. U begrijpt, ik hou zeer van het kringenwerk in onze gemeente!

Inleidende lezing uit God onder de mensen, pp. 78-80

Gebed

Eeuwige God,

Vol met vragen komen wij hier.

Vragen over onszelf, over onze wereld en vragen over u.

Bestaat u wel?

Luistert u wel naar ons?

Doet het er iets toe, als we proberen te geloven of niet.

We leven met verhalen, oude verhalen die van u spreken.

We vertellen elkaar nieuwe verhalen.

We blijven ver weg van de zekerheid van vorige geslachten.

We kennen u vooral van horen zeggen.

En toch blijven we u zoeken, door al onze vragen heen.

Blijven we met u bezig, al twijfelen we vaak.

Zoeken we uw aangezicht, al hebben we u nooit gezien.

Wil ons zien, o eeuwige God, want zonder u willen we niet.

Amen.

Lied 280: 1-5 Wij zoeken hier uw aangezicht

Bijbellezing Exodus 12: 29-36

DE TIENDE PLAAG: DOOD VAN ALLE EERSTGEBORENEN

29 Midden in de nacht doodde de Heer alle oudste zonen in Egypte, van de zoon van de farao, de kroonprins, tot de zoon van de gevangene toe. Ook alle eerstgeboren dieren werden gedood. 30 Die nacht schrok heel Egypte wakker: de farao, zijn hofdienaren, heel het volk. Overal hoorde men luid geklaag, want er was geen huis zonder dode.

31 Diezelfde nacht liet de farao Mozes en Aäron halen en zei: 'Verdwijn onmiddellijk uit mijn land, jullie en je Israëlieten! Ga de Heer vereren. Dat willen jullie toch? 32Neem je schapen, geiten en koeien mee en ga! En vraag jullie God mij te zegenen.' 33 De Egyptenaren smeekten het volk zo snel mogelijk het land te verlaten. 'Anders gaan we allemaal dood,' zeiden ze. 34 De Israëlieten vulden hun pannen met nog ongegist deeg, wikkelden die in kleren en namen ze op de schouder. 35 Ook vroegen ze de Egyptenaren om zilveren en gouden sieraden en om kleren, zoals Mozes hun opgedragen had. 36 Dankzij de Heer waren de Egyptenaren hun goedgezind, zij voldeden aan hun verzoek. Zo beroofden de Israëlieten Egypte.

Lied 723 Waar God de Heer zijn schreden zet.

Preek

Laten we er maar direct heel eerlijk over zijn, beste mensen, de Bijbel is eigenlijk best een gek boek. De verhalen die erin staan, passen lang niet altijd bij ons wereldbeeld. De God van Israël, zoals we die in het Oude Testament tegenkomen, is niet altijd gemakkelijk te begrijpen. Hij wordt geschetst als een stamgod, die soms het beste voorheeft met zijn uitverkoren volk, maar lang niet altijd. Voor zijn vijanden is hij niet zo aardig. In het internationale verkeer lijkt hij zich niet zo ontzettend veel aan te trekken van de Geneefse conventie. Het uitmoorden van een vijandig volk gebeurt met regelmaat op zijn bevel. En zelf is hij wat dit betreft ook niet te beroerd om de handen uit de mouwen te steken, als er wat moet gebeuren.

Deze week lazen we weer bij onze oecumenische kring, een gesprekskring die al sinds de jaren negentig bestaat, een paar hoofdstukjes uit het boek van Toon Tellegen. Met daarin het verhaal dat ik u daarnet heb voorgelezen. God wordt als een misdadiger door een paar agenten opgepakt. Hij wordt in staat van beschuldiging gesteld en hij wordt veroordeeld. Alleen een passende straf wordt niet gevonden.

Ik vond het een mooi verhaal dat te denken gaf en ik wil er vanmorgen graag met u over doordenken. En laten we dat voor de verandering eens doen in vijf delen.

1. God als misdadiger bij Toon Tellegen
2. God als dief in Egypte
3. God als verbreker van het contract in de film *God on trial*
4. Het verhaal van Job
5. Wat moeten wij hiermee

1. God als misdadiger bij Toon Tellegen.

Elke keer als wij bij onze gesprekskring weer een paar hoofdstukjes van Toon Tellegen lezen, valt het ons op. Wat is deze schrijver toch goed op de hoogte van de Bijbelse verhalen. En wat weet hij telkens toch weer de vinger bij de zere plek te leggen. Die zere plek ligt dan bij de onaangenaamheden van bepaalde bijbelverhalen, van bepaalde beelden van God die wij hebben gemaakt. En waar we normaliter ons best doen om er overheen te lezen en het maar gewoon terzijde te schuiven, wijst Toon Tellegen ons elke keer weer treffend op wat zo ingewikkeld is.

Deze week lazen we over de inbeschuldigingstelling van God. Terwijl een eerste reactie misschien is, wat een onzin, begon ik te lezen en te overwegen welk bijbelverhaal erbij zou passen. Zou er reden zijn om God vast te zetten?

U hoorde waarvan God allemaal werd beschuldigd:

Diefstal: daar kom ik op terug, u hoorde het verhaal van het goud en het zilver uit Egypte

Aanranding: daarbij moest ik denken aan dat jonge meisje dat zwanger werd, zonder dat ze ooit iets met Jozef had gedaan - dat zei ze tenminste...

Huisvredebreuk: hoe zat het ook al weer met die zoon van God die zomer door een gesloten muur heen kon komen

Grafschennis: zou dat het open graf met Pasen zijn of al iets eerder het moment waarop Lazarus uit zijn graf wordt gehaald?

Dierenmishandeling: al die offers, al dat ritueel slachten, daar is toch best iets uit te leggen

Seriemoord en openlijke geweldpleging: de Bijbel staat er vol mee

Niet voor niets constateert Toon Tellegen: Aan elk artikel in het Wetboek van Strafrecht had God zich schuldig gemaakt.

2. De diefstal uit Egypte

Theologen hebben eeuwenlang zich gebogen over het verhaal van de roof van de waardevolle zaken uit Egypte door de tot slaaf gemaakten die ontsnapt waren. We begonnen het verhaal te lezen bij de tiende plaag. Mozes was door God aangesteld om zijn volk te bevrijden uit Egypte. Elke keer opnieuw moest Mozes in onderhandeling met de farao. In eerste instantie was die nooit genegen om de mensen los te laten, maar na een frisse plaag, bedacht hij zich. Maar als ze dan in beweging dreigden te komen, mocht het toch weer niet.

Pas na de verschrikkelijke tiende plaag, de dood van de eerstgeborenen, mochten ze echt weg. En dan wordt verteld dat God de opdracht geeft aan de Israëlieten om te vragen aan de Egyptenaren of ze zilver en goud mogen meenemen. Er staat dat ze het vriendelijk vragen en dat God de harten bewoog van de Egyptenaren zodat ze welwillend instemden. Het doet een klein beetje denken aan de film *The Godfather*, waarin het hoofd van de maffia mensen heel goed wist te bewegen, om te doen wat hij graag wilde dat ze zouden doen. Hij deed hen een 'offer they could not resist'. Hier niet een paardenkop in het bed, maar de dood van de eerstgeborene.

En weg konden de Israëlieten met hun buit.

Sinds die tijd broeden theologen op dit verhaal. Wat moet je nu, met een godheid die mensen oproept om te stelen. Dat is toch niet goed.

Bijbeluitleggers zijn creatief. Vroege rabbijnen constateerden al dat het geen diefstal is, maar achtergesteld loon. De tot slaafgemaakten hebben een tijd lang gewerkt zonder betaling, dus zij hadden nog recht op betaling. Niks geen diefstal, ze hadden er gewoon recht op.

Wat mij betreft eigenlijk een te creatieve uitleg. Ik denk dat de oorspronkelijke schrijver het gewoon niet erg vond, dat de Egyptenaren afgeperst werden. Ze waren de vijand. En de bezittingen van de vijand kun je meenemen! Dat gold toen en dat geldt tegenwoordig nog steeds. En ongetwijfeld vond hun God, die een stamgod was, dat wel een goed idee. Binnen is binnen!

3. God on trial

Alweer een hele tijd geleden heb ik bij een filmcafé in deze gemeente de film *God on trial* uit 2008 laten zien. Ik heb er ook wel eens wat over verteld in een kerkdienst. In deze film, die speelt in een van de concentratiekampen in de Tweede Wereldoorlog, wordt God voor de rechter gesleept. De rechter is hier een rabbinale rechtbank. De joden in de concentratiekampen constateren dat God zich niet aan de afspraken van het verbond heeft gehouden. Het verbond, die aloude afspraak tussen God en de Joden, gemaakt tussen God en Abraham en zijn nageslacht, op heel veel momenten herbevestigd, bijvoorbeeld met Mozes toen God de Tien Geboden gaf, is hier gebroken. De Joden

zouden proberen te leven naar Gods geboden en God zou hen beschermen. Dat laatste gebeurde duidelijk niet in de kampen.

God wordt voor de rechter gedaagd. Iemand verdedigt God. Het is een prachtige film, waarin allerlei gelovige vragen voorbij komen. Ik zal er hier niet veel over zeggen, maar als u de film weer eens tegenkomt: hij is de moeite waard.

Uiteindelijk eindigt de film met de veroordeling van God. Hij heeft tenslotte contractbreuk gepleegd.

Maar dat is niet het echte slot. Even later, na de veroordeling, blijkt het de tijd te zijn voor het gebed. En alsof er niets is gebeurd, beginnen de vrome Joden God te prijzen.

U begrijpt, het is een film die nogal te denken geeft.

4. Het verhaal van Job

Bij onze kring kwamen we heel uitgebreid te spreken over het bijbelse boek Job. U kent het wel. Job is een vroom man. Zijn vroomheid is wijd en zijd bekend. Tot in hemelse sferen wordt erover gesproken. In de godenvergadering - u moet weten dat het Oude Testament lang niet zo monotheïstisch is als soms gedacht wordt - wordt gesproken over zijn vroomheid. Satan, daar een van de vele Goden, bestrijdt de vroomheid van Job. Natuurlijk kun je vroom zijn, als je alles hebt. Job was een gezegend man met vrouw, vele kinderen en nog meer bezit. Neem hem dat eens af en je zult zien, zo zegt Satan tegen God, dan is het gedaan met zijn vroomheid. God neemt de weddenschap aan en zegt: je mag alles met Job doen, alleen hemzelf mag je niet raken. En zo sterven vrouw en kinderen, raakt hij al zijn vele bezittingen kwijt en zit Job in zak en as. Zijn vrienden komen hem troosten. Na een week stilte zeggen ze: wat heb je gedaan dat God je zo gestraft heeft? Maar Job houdt vol dat hij altijd vroom is gebleven. Hij geeft niet toe. Hoofdstukken lang wordt het gesprek gevoerd, waarin Job God eigenlijk tot de orde roept. God, dit kun je niet maken!

Tegen het einde van het boek lijken er twee slotscènes te zijn. In het eerste wordt het God allemaal te gortig. Hij roept Job tot de orde. Heb jij de wereld en het heelal gemaakt? Gebeurt alles hier op aarde door jouw hand? En Job bindt in. Hij doet berouw, in zak en as, en geeft God de eer.

In het tweede slot gebeurt iets heel anders. Daarin komt het allemaal weer goed. God doet boete. God vergoedt alle schade van Job. Hij krijgt nieuwe vrouw, kinderen en bezittingen. Naar de oude wetten van Mozes vergoedt God wat hij kwaad gedaan heeft.

Het grappige is dus dat het boek Job, dat natuurlijk gaat over de vraag die elk mens heeft: waarom overkomt mij dit alles, geen eenduidig antwoord geeft. In het ene antwoord staat God boven de wet en heeft het geen zin om hem te bevragen over wat je overkomt. In het andere antwoord valt ook God onder de wetten van de rechtvaardigheid en moet hij ook gewoon betalen, als hij zich misdragen heeft.

5. Wat moeten wij hiermee?

Tot zover een aantal verhalen uit de bijbel die bij mij boven kwamen bij het lezen van Toon Tellegen. Verhalen die ons iets vertellen over hoe mensen tegen God aan keken. Verhalen die ons vertellen, hoe wij tegen het goddelijke, tegen godsbeelden aankijken. Het bevat allemaal elementen van vragen die wij onszelf met regelmaat stellen. Als ons

iets bijzonders over komt. Als ons leed overkomt, of de mensen om ons heen. Velen stellen dan toch impliciet of expliciet de vraag: heeft God er wat mee te maken? Is het God die hier wat aan zou kunnen doen? Heeft het zin om te bidden om genezing? Wat heb ik eigenlijk aan het geloof als dit alles mij overkomt?

Als je niet in zo'n rottige situatie zit, dan klinkt het misschien allemaal wat naïef. Zo werkt het geloof toch niet? Tegelijkertijd blijkt dat allemaal toch best diep te zitten. Een klein duwtje de verkeerde kant op, een paar keer achter elkaar pech in het leven, en dit is waar je aan toe bent. Zo moet ik denken aan een oude vrouw, al een eindje in de 90 in mijn vorige gemeente Nieuwkoop. Een prachtig mens, tot heel lang uiterst zelfstandig, zeer intelligent en zeer belezen. Op enig moment werd zij door een hersenbloeding getroffen. Ze raakte eenzijdig verlamd. Moest verzorgd worden en was haar zelfstandigheid kwijt. Zij was gewoon boos - en terecht vond ze - op God om wat Hij gedaan had. En had Hij, als dit nu zo nodig moest, Zijn werk niet in één keer af kunnen maken. Nu was het een ellende, nu ze nog leefde.

Dit zijn vanzelfsprekend vragen waar niemand ooit een antwoord op krijgt. Beide mogelijke antwoorden zijn onbevredigend. God is niet almachtig en kan er ook niets aan doen. Wat heb je dan aan zo'n God? Of God is wel almachtig, maar wat heb je dan aan een God die zulke dingen doet, die wij niet kunnen begrijpen, maar die op het eerste gezicht nogal onhandig zijn.

Zoals gezegd: er is geen logisch antwoord te vinden. Het is een vraag waar elke gelovige, in elke cultuur mee te worstelen heeft. En levenswijsheid is niet om de vraag te ontkennen of het gek te vinden om hem te stellen. Dat hoort namelijk gewoon bij het leven. Maar wijsheid is de vraag uitgebreid te stellen, maar op een gegeven moment te berusten in het feit dat je geen antwoord krijgt.

Beseffen dat de wereld niet altijd rechtvaardig is. Dat de wereld soms een diep donker tranendal kan zijn. Maar dat daarin toch ook heel vaak hulp dichtbij is. Van mensen die je ondersteunen, van iets van goddelijke steun die je draagt, door alles heen. Niet als een oplossing, als bij tovenarij, die alle ellende opeens opheft, maar wel een steun die je verder brengt. Ondanks alles. Waarin je achteraf kunt zeggen: ik ben gedragen. Of waarmee je, na een ziekbed van drie maanden sterft, na een ziekte die je veel te jong getroffen heeft, toch kunt zeggen: ik had graag langer geleefd, maar nu is het toch goed.

Vandaag heeft de preek een open einde. Een beetje zoals de film *God on trial*. Eenvoudige antwoorden zijn er niet. Het leven is niet altijd rechtvaardig. Maar het leven is vaak wel mooi. Het leven, met al zijn vrolijkheid en verdriet, is toch iets om dankbaar voor te zijn. En wat het ook is, diep in ons zit soms de behoefte, om het te plaatsen in een groter perspectief. Is er de hoop dat iets of iemand ons draagt, ook als we het soms heel moeilijk vinden en met boze vuisten zwaaien naar de hemel.

Straks zingen we een slotlied dat die dubbelheid, het niet weten, helder benoemt en dat toch een gelovig perspectief blijft zoeken:

*Wat God doet dat is welgedaan,
daar laat ik het bij blijven.
Al moet ik door de engten gaan
waar mij de dood zal drijven -*

*als God mij leidt / kan ik de tijd
van duisternis verdragen:
ik zal zijn licht zien dagen.*

Amen.

Stilte

Orgelspel

Voorbeden en stil gebed, afgesloten met gezamenlijk gebeden ‘Onze Vader (oec. versie)’

Tijdens de voorbeden 367b

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

Eeuwige God,

Uit de stilte komen we tot u.

Uit de stilte, waarin we soms iets ervaren.

Uit de stilte, die ons verwijst naar u.

We zoeken u in ons bestaan, ons bestaan dat vol is met vragen.

Als we kijken naar uw wereld en het onrecht zien.

Het natuurgeweld met zijn vele slachtoffers.

De oorlog en de strijd en al die mensen die daaronder lijden.

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

We zoeken u in ons bestaan, ons bestaan dat vol is met vragen.

Wanneer wij of onze naasten getroffen worden door onheil.

Als we alweer ziek zijn, als de ziekte opnieuw aanwezig blijkt te zijn.

Als we leven in verdriet, omdat onze allernaaste niet meer bij ons is.

Als we ons zorgen maken, of als we leven in angst.

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

We zoeken u in ons bestaan, ons bestaan dat vol is met vragen.

Als we geen antwoorden hebben op de vragen die het leven ons stelt.

Als we geen antwoorden hebben, bij de mensen om ons heen die het moeilijk hebben.

Als we ondanks al onze vragen onze zorgen toch bij u neerleggen,

omdat we soms durven te geloven dat u naar ons luistert.

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

In de stilte willen we u gezamenlijk bidden. Ieder voor zich spreken we in ons hart uit, wat niemand anders voor ons kan zeggen. We bidden tot u, omdat we willen geloven dat u naar ons luistert.

[...]

Tezamen met gelovigen van alle tijden en plaatsen bidden we u met de woorden van Jezus:

Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
En vergeef ons onze schulden,
Zoals ook wij onze schuldenaars vergeven;
En leid ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
En de kracht en de heerlijkheid
In eeuwigheid.
Amen.

Mededelingen

Collecten voor Diaconaal doel en voor gemeente

Collecte is voor Gain.

De Stichting helpt mensen in nood: vluchtelingen in Syrië, Turkije, Oekraïne.

(Gemeente gaat staan)

Slotlied 909 Wat God doet dat is welgedaan

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde
aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
haar taak in deze wereld met haar noden
en gaan wij dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht
onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.

De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.

De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Amen.

Antwoordlied 978: 4

Orgelspel